

HET MEMORIEBOEK VAN PASTOOR ROGER NOTTINGHAM VAN DE GENTSE SINT-NIKLAASPAROCHIE (1657-1690) - Vervolg en slot

345. – 9 oktober 1684. Kort voor 5 uur in de ochtend is R. D. Nicolaus Smet, kanunnik van onze kerk overleden. Hij stierf aan een ziekte die hij tijdens een reis in Holland en Zeeland opgedaan had. In het begin van zijn priesterschap en kanonikaat was hij een groot weldoener van de kerk geweest maar uiteindelijk is hij haar tegenstrever geworden.

346. - 9 november 1684. Pastoor en kerkmeesters kwamen met meester Joannes Van der Steen van Mechelen overeen om voor 1400 florijn het marmeren bovenste gedeelte van het tabernakel te maken volgens het gegeven model. Met schrijnwerker Judocus Croock kwamen zij op 5 april 1685 overeen om voor 450 florijn de aanvullende houten ornamenten ervoor te maken. Dezelfde Judocus Croock herstelde en verbreedde voor 264 florijn de deuren aan de zijingangen van het koor. Het werk was af op 22 januari 1685.

347. - Bij gebrek aan middelen werd dit jaar het octaaf van Sint-Niklaas niet gevierd met uitzondering van een plechtigheid op de eerste en de laatste dag. Zijn relieken werden wel gedurende het gehele octaaf uitgesteld.

348. - Op 10 januari 1685 kocht onze kerkmeester D. Jacobus Goetgheluck een vrije sepulture die de kerk eertijds op haar kosten had laten maken voor 108 florijn.

349. - Tijdens de advent van 1685 ontstond een hevige controverse tussen pater Petrus de Backer s.j. en de pastoors van onze stad over wat hij als predikant in onze kerk voorhield betreffende het geweten en alle andere onderwerpen van zijn predicaties. Het kwam hierop neer dat hij beweerde dat het in gewetenskwesties toegelaten was een goede beoordeling te volgen in plaats van een betere. Tegen die stelling verzetten de pastoors zich unaniem. D. van Gheet, pastoor van Sint-Baafs, en de pastoor van Sint-Niklaas gingen daar in hun predikaties heftig tegen tekeer, de eerste deed dit driemaal en de tweede éénmaal. De andere pastoors volgden hen na tot de bisschop een decreet uitvaardigde waarin hij beide partijen ten strengste verbood daar nog verder over te redetwisten of te prediken op straffe van schorsing in de uitoefening van hun priesterschap. Zo kwam die zaak tot bedaren en kwam er een einde aan dit tempeest.

*Vermoedelijk gaat het om Pater Carolus De Backer, ° Brussel in 1636, ingetreden te Mechelen in 1652, priester gewijd te Brussel in 1664 en overleden te Gent op 29 maart 1709.*¹⁴⁵

*Erasmus van Gheet, ° Antwerpen, zoon van Gillis en Jacoba Vanden Eede was licentiaat in de theologie en sedert 1680 pastoor van Sint-Baafs na eerst pastoor-deken van Middelburg-in-Vlaanderen en pastoor van Sint-Michiels te Gent geweest te zijn. Later – op 13 oktober 1690 – werd hij gegradueerd kanunnik van het Sint-Baafskapittel en op 15 juli 1692 penitentier. Hij stierf op 7 oktober 1700*¹⁴⁶.

350. - (f° 150) Onze bisschop Ill. & R. D. Albertus de Hornes kwam in het begin van dit jaar in conflict met de heren van het kapittel in verband met de kerkvisitatie waaraan die laatsten zich niet wilden onderwerpen. Dit conflict kwam zowel voor de Raad van Vlaanderen als voor die van Mechelen. Beide instanties spraken zich uit in het voordeel van de bisschop onder de opschortende voorwaarde dat hij driemaal de datum van zijn visitatie moest kenbaar maken. Zij volgden daarin de apostille die de Geheime Raad aan het verzoekschrift van de bisschop gehecht had.

Hij kwam een eerste maal op 21 maart om drie uur in de namiddag. Daar zou hij normaliter ontvangen zijn geworden door zes kanunniken en enkele kapelannen onder het luiden van de grote klok en met andere ceremoniën alleen horende bij de ontvangst van een bisschop, zoals de kus aan het kruis, de besprenkeling met wijwater aan het grote portaal en de processiegewijze begeleiding van de clerus. Hij vermeed dit ceremonieel door de kerk binnen te gaan langs het huis van de pastoor waardoor hij onmiddellijk naar het hoogaltaar kon gaan waar hij zijn zegen gaf. Hij ging daarop naar het tabernakel dat hij visiteerde en gaf de zegen met het Allerheiligste waarna hij naar de sacristie ging waar hij de gewaden inspecteerde. Vervolgens ging hij naar de kapittelzaal vergezeld van Ampl. & R. D. deken Rans van het kathedrale kapittel, aartsdiaken Croock en zijn secretaris. Hij aanhoorde en examineerde aldaar R. D. Neijssens en pastoor Nottingham waarna hij zich terugtrok.

Hij kwam 's anderendaags terug op hetzelfde uur en examineerde de kanunniken R. D. Joannes Coelman en Ignatius Van der Beke.

Op 23 maart was het de beurt aan de kanunniken DD. Overwale en Zigers. Telkens was hij daarbij vergezeld van de deken, de aartsdiaken en zijn secretaris.

Op 27 maart kwam hij terug voor de visitatie, enkel vergezeld van zijn secretaris en examineerde de oudste vijf kapelannen.

Op 10 april (f° 151) examineerde hij de tot dusver weerspannige maar op die dag tot een beter inzicht gekomen proost en de kanunniken Bisthoven, Van den Broucke en Herkelbaut. Hij was daarbij vergezeld van de deken en de aartsdiaken van de kathedraal.

Op 16 april kwam hij voor de laatste maal, enkel vergezeld van zijn secretaris en examineerde de zeven resterende kapelannen. Bleef nu nog over kapelaan De Wilde die zich hardnekkig tegen een examinatie bleef verzetten. Zo werd deze visitatie waartegen de kapittelheren aangevoerd door de proost zich ten koste van een grote financiële inspanning verzet hadden, op een vreedzame manier besloten.

Het Concilie van Trente had aan de bisschop het recht verleend de kapittels van zijn diocees te visiteren, hervormingen door te voeren en eventueel te bestraffen zowel het kapittel als korps als de kapittelheren afzonderlijk. Daarbij werd vooral aan de exempte kapittels gedacht, die niet onder de jurisdictie van de bisschop vielen wat dikwijls tot misbruiken aanleiding gaf. Het kapittel van Sint Veerle was niet exempt in tegenstelling tot dit van Sint-Baafs en had dus helemaal geen recht om zich tegen een visitatie te verzetten¹⁴⁷. Wat kapelaan De Wilde betreft wou de bisschop blijkbaar niet dit recht met alle middelen af dwingen.

351. - In het begin van de maand april van dit jaar werd een muur in baksteen opgetrokken rond de tuin van de pastorie waarvoor de pastoor 33 florijn en 15 1/2 stuivers betaald heeft.

352. - (s. d.) Exp. D. Carolus Franciscus Goetgheluck, doctor in de medicijnen ontving vanuit Rome de relikwieën van zes heilig verkaarde martelaren, nl. Leo, Abundius, Flavianus, Gratus, Vitus en Benedicta. Ze waren hem op 19 december 1682 geschonken door Zijne Eminentie D. Gaspard kardinaal de Carpineo, vicaris van Zijne Heiligheid. Op aansporing van een familielid schonk hij ze aan een onzer kerkmeesters om ze aan onze kerk over te maken ter bevordering van de godsvrucht. Ze waren op 22 mei 1683 goedgekeurd door Ill. & R. D. Albertus de Hornes, bisschop van Gent. Die verleende op 9 mei 1685 een aflat van 40 dagen ter gelegenheid van hun overbrenging naar de Sint-Niklaaskerk. Met het oog daarop ging de pastoor op 18 mei 1685 naar de kapittelzaal van de kathedraal en verzocht de RR. & Ampl. DD. kanunniken om toestemming de plechtige overbrenging vanuit het schip van de kathedraal te mogen organiseren. Zij stonden dit zonder moeite toe. Op 20 mei werden de relikwieën aldaar op hun draagstellen op een altaar geplaatst dat speciaal daarvoor opgericht was. Om drie uur in de namiddag werden zij vandaar op plechtige wijze door 12 gegradueerde kanunniken tot buiten het grote portaal gedragen waar 12 priesters uit het bisschoppelijk seminarie ze overnamen. De stoet werd geopend door vier ruiters met het vaandel van de vier in onze kerk gestichte confrerieën. De leden ervan volgden met brandende toortsen in de hand. (f° 152) Na hen reed een ruiter met een grote rode standaard, geflankeerd door twee vandenels en gevolgd door het relikwiekastje van de H. Benedicta met aan weerszijden

vier engelen met kronen op het hoofd en fakkels in de hand. Dan kwamen achtereenvolgens de relikwiekastjes van Sint-Gratus, Sint-Leo, Sint-Vitus, Sint-Flavianus en Sint-Abundius. Ieder van hen werd voorafgegaan door een naam-bord met aan weerszijden ervan een vaandel. Het relikwiekastje zelf werd aan weerskanten begeleid door acht kinderen met kronen op het hoofd en fakkels in de hand. Aan weerszijden werd die reliekenstoet begeleid door de edellieden en de notabelen van de parochie, de kerk- en dismeesters van onze kerk, allen met fakkels in de hand. Ze werden gevolgd door de kapittelheren van Sint-Veerle eveneens met fakkels in de hand. Langs de Kouter en de Veldstraat gingen zij naar onze kerk, naar het hoogaltaar, onder trompetgeschal en tromgeroffel en het luiden van de grote klok van de kathedraal en de drie klokken van onze kerk. De relikwiekastjes werden neergezet naast het hoogaltaar, drie aan weerszijden, paarsgewijze waarop in plechtige dankzegging het 'Te Deum' aangeheven werd. Pater de Backer s. j. beklom dan de kansel en hield een homilie ter ere van de voornoemde martelaren. De gehele plechtigheid werd besloten met het lof en de zegen met het Allerheiligste door R. D. deken Nijsens van onze collegiale kerk. De volkstoeloop was enorm. Tot meerdere devotie van het volk bleven de relieken gedurende acht dagen uitgesteld samen met vier chronogrammen, die luiden :

eXVLtabVnt In DoMIIno, seX IstI sanCtI / eVropae et beLgIo paX, ganDIIs beneDICtIo, a seX patronIs DetVr / seX VIrI sanCtI, gLorIosé sangVIneM fVDerVnt / VeraX DeVs MIrabiLIIs In seX sanCtIs. (*wat 1685 geeft voor ieder van de verzen*)

Op 20 mei 1686 werd de verjaardag van de overbrenging gevierd wat het jaar daarop bij gebrek aan middelen en tengevolge van de schuldenlast van de kerk niet het geval was. In datzelfde jaar 1687 werden op 20 juli in aanwezigheid van de pastoor en de kerkmeesters de zes relikwiekastjes in hun schrijnen, gelegen achter het hoofdaltaar bij het tabernakel, geplaatst.

353. - (f° 153) Op 7 juni 1685 gebeurde in de Crommesteke, een straatje in onze parochie, een manslag op een militair, zoon van een eerbare koopman uit Antwerpen. Terwijl hij overspel aan het plegen was met de echtgenote van herbergier N. Van Durrum werd hij door hem met een schop neergeslagen en stierf ter plekke. De echtbreekster is gevlucht en tot hiertoe niet gestraft evenmin als de moordenaar, haar man.

354. - 12 juni 1685. Twaalf personen op bedevaart naar Sint-Anna te Bottelare staken de Schelde over in een oud bootje. Temidden van de stroom kreeg het water in en zonk. Velen verdronken waaronder een moeder met haar drie kinderen uit de Zonnestraat in onze parochie.

355. - Op 2 juli 1685 werd D. Joannes Dooreziele tot kerkmeester van onze kerk verkozen. Hij is eerste secretaris van de schepenen van de Keure en grote voorspreker van de kerk bij de magistraat. Hij zorgde ervoor dat die verder gedurende 15 jaar jaarlijks een halve mand spiering zouden schenken met een waarde van 480 à 540 florijn.

Nottingham schrijft : 'continuando per 15 annos sesqui quadrantem valentem annue'.... Een 'quadrans' is een mand van 50 pond spiering, Met een Gents pond aan 433,85 gr. komt een halve (sesqui) mand dus overeen met 10,846 kg. De spiering is een vis van 12 à 30 cm lang van de familie van de zalmachtigen, die hoofdzakelijk in brak water leeft maar in zoet water paait en daarvoor de grote rivieren optrekt.

356. - In de maand juli van dit jaar werd het dak van de pastorie hersteld op kosten van de kerk wat 11 dagen in beslag nam.

357. - Op 1 augustus 1685 werd ons het nieuwe altaar voor de kapel van de HH. Crispinus en Crispinianus overgemaakt. Het werd vervaardigd op kosten van de schoenmakers. Gelijktijdig daarmee werd de houten afsluiting van hun kapel verlaagd. In die maand begonnen ook de zware herstellingswerken aan de vier grote bogen achter het hoogaltaar. Terzelfdertijd werd het vuil weggehaald dat gedurende vele honderden jaren de gewelven van onze kerk belast heeft.

358. - Op 6 november 1685 gebeurde in onze sacristie een smartelijk ongeval met dodelijke afloop. R. D. Cornelius Juneau, priester en koster van onze kerk gedurende 43 jaar was op een klein voetbankje geklommen om een miskelk te nemen uit de kast en viel daarbij achterover. De zware val veroorzaakte een schedelbreuk waardoor hij het bewustzijn verloor. Geen remedie mocht baten. Hij stierf twee dagen later kort na twee uur in de namiddag. De plechtige uitvaart werd de 10e gecelebreerd door de proost. In zijn ambt van houder van de kerkregisters en koster werd hij op 11 december opgevolgd door een gehuwd man, Hilarius Piron, eertijds kerkbediende in Sint-Pieters en nadien koster in Sint-Jacobs waar hij zijn zoon opgevolgd heeft. Hij werd koster in onze kerk onder bepaalde voorwaarden waarvan de voornaamste was dat de resterende was aan het einde van een dertigdaagse niet meer aan de koster zou toekomen. Hij stemde daarmee in hoewel de abt van Sint-Pieters als patronus van de kerk zich daartegen verzette en een geding wou aanspannen tegen de pastoor en de kerkmeesters. Alleen de Raad van Vlaanderen zou dit kunnen beslechten.

359. - Een gelijkaardige gebeurtenis greep plaats op 17 november van dit jaar. Onze organist Livinus Buijscaert kuierend in de kooromgang van de

recollettenkerk met zijn collega van aldaar wou een slok drinken omdat hij dorst had, toen hij ter aarde neerviel en ter plekke stierf. Hij werd 's anderendaags ter aarde besteld in onze kerk met processie van de clerus, twaalf toortsen en de gewone muzikale begeleiding, onder het gelui van de kleine klok. De proost celebreerde hoewel hij daartoe niet bevoegd was. Het kwam eigenlijk de pastoor toe zoals ikzelf eertijds bij het overlijden van organist Georges van Weerdeghem als pastoor de uitvaart gecelebreerd heb. Hij werd opgevolgd op 10 december door Jacobus Bootmie die daarvóór op Sint-Jacobs stond.

360. - (n° 154). Op 17 december 1685 overleed in de Heer R. D. Petrus Burchgrave pastoor van Sint-Michiels, eertijds door 'Leuven' benoemd. Amper een jaar en enkele maanden was hij er pastoor geweest. Hij was 29 jaar oud en stierf van een ziekte opgedaan bij de 'akkerzieken'. Begrafenis en plechtige uitvaart gebeurden de 29e. De celebrant die ook de lijkrede hield was de pastoor van O. L. Vrouw als oudste pastoor van de stad, in plaats van de aartspriester.

Hij stierf van een ziekte genoemd 'apud agros petitiens'. Bedoeld Nottingham daar de 'akkerziekte' of melaatsheid mee? In het begrafenisregister van Sint-Michiels (zuidelijke portie) staat dat hij op 14 december gestorven is van een maligne en contagieuze koorts en op 19 december in de kerk ter aarde besteld met een lijkrede uitgesproken door de pastoor van O. L. Vrouw. Petrus de Burchgrave was subregent geweest in de pedagogie 'De Valk' d. w. z. helper van de regent die de algemene leiding van de pedagogie voor zijn rekening nam. De regenten zelf ook professoren, moesten ervoor zorgen dat hun collega's trouw college gaven, dat de studenten 'zowel in christelijke en eerbare zeden als in leer en wetenschap' behoorlijk werden gevormd en dat alles in hun pedagogie volgens orde en tucht zou verlopen¹⁴⁸. Hij was benoemd door 'Leuven' schrijft Nottingham. Inderdaad een bul van Leo X van 17 september 1513 had aan de Artesfaculteit het privilege gegeven haar gepromoveerden of studenten onder bepaalde voorwaarden te laten benoemen¹⁴⁹. De deken van de Artesfaculteit had daarvan gebruik gemaakt en de abt van de Sint-Pietersabdij verzocht hem ter benoeming aan de bisschop voor te dragen. Die laatste had hem daarop met de gebruikelijke 'litterae collationis' van 24 april 1684 tot pastoor benoemd en hem ook op de hoogte gebracht dat de aartspriester hem plechtig in deze functie zou aanstellen¹⁵⁰.

361. - Op 29 december stierf van dezelfde aandoening R. D. Puttem onderpastoor van Sint-Salvator en op 26 december Balthazar Cnoop, kapelaan van onze kerk. Hij werd de 28e begraven in de kerk met processie van de clerus en met een dienst gecelebreerd door de pastoor in plaats van de proost. Evenzo stierven twee onderpastoors, een van O. L. Vrouw en op 10 mei 1686 en een van Sint-

Baafs met name David de Burchgrave, broer van de overleden pastoor van Sint-Michiels. Hun moeder stierf kort nadien van verdriet.

R. D. Puttem staat voor Petrus Van de Putte. Hij werd begraven in zijn kerk in de kapel van Sint-Jozef op 20 december. Hij was 14 jaar lang onderpastoor geweest op Sint-Salvators en was 42 jaar oud toen hij stierf. R. D. Balthazar Cnoop wordt in het begrafenisregister De Cnoop genoemd. Hij was ook nog kapelaan van het Rijke Gasthuis. Hij werd begraven in de benedenkerk wat met het loon van de grafmaker 5 florijn kostte. Daar bovenop werden nog 25 florijn en 1 stuiver aangerekend voor de processie van de clerus, de anderhalve poos gelui met de grote klok, het beste baarkleed, de 8 flambeeuwen, de 4 stalkaarsen en de psalm 'miserere' met muziek. De uitvaartplechtigheid werd pas op 6 maart 1686 gecelebreerd voor 24 florijn en 1 stuiver. David de Burchgrave, onderpastoor van Sint-Baafs, was 28 jaar oud toen hij stierf na een korte ziekte. Op 13 april 1686 had hij nog een requiemmis gecelebreerd en op 2 mei, amper 14 dagen later, werd hij begraven. Zijn collega, onderpastoor Van der Cammen geeft hem in het begrafenisregister de titel R. ac Er. Dominus.

362. – Op 12 januari 1686 fundeerden de gezusters Dae Anna en Isabella Gheeraerts, g. ds. in onze kerk 6 missen per week ten eeuwigden dage met de ingang van het overlijden van de langstlevende. Zij overhandigden te dien einde de nodige documenten betreffende gronden, weilanden en goederen gelegen in Sint-Denijs bij Gent. Deze missen moesten gecelebreerd worden in de volgorde zoals hierna beschreven:

- Op maandag en dinsdag een mis om half elf in de kapel van Sint-Veerle in onze kerk ter lafenis van de ziel van R. adm. D. Joannes Gheeraerts hun broer, kanunnik en grote weldoener van onze kerk.

- Op woensdag en donderdag op dezelfde plaats en uur een mis ter lafenis van de ziel van Dla Anna Gheeraerts.

- Op vrijdag en zaterdag eveneens op dezelfde plaats en uur een mis ter lafenis van de ziel van Dla Isabella Gheeraerts.

De pastoor en de kerkmeesters aanvaardden deze fundatie die bekrachtigd werd met alle gewone en noodzakelijke plechtigheden vereist zowel in onze stad als in Sint-Denijs. De schenksters verbonden echter aan deze donatie de voorwaarde dat zij hun leven lang het vruchtgebruik ervan zouden hebben zodanig dat pas na het overlijden van de langstlevende de kerk volledig kon beschikken over al deze goederen die zij mocht verkopen en vervreemden en het daaruit voortkomende kapitaal in veilige en zekere goederen in onze stad beleggen.

363. – 1 februari 1686. Met een mandaat van de bisschop, gesteund op een edikt van de koning hebben de apparitores de proost van onze kerk R. D. Joannes Carolus Vrindts aangehouden toen hij van het kapittel kwam en de kerk langs

het noorderportaal verliet. Zij voerden hem gevangelijk weg naar de herberg de Roede Poort vanwaar hij in een koets van de bisschop naar de kerker van de Curia gevoerd werd. Dit gebeurde op een vrijdag, een marktdag, om 11 uur in de voormiddag in het aanschijn van heel het volk.

Hetzelfde was voorgevallen op 24 maart 1676. Toen was hij om 9 uur in de ochtend op de markt aangehouden door de sergeanten van de koning bij het verlaten van de kerk na de dienst ter ere van de H. Moeder Anna. Een zwaar vermoeden van de zonde van onkuisheid was daar de reden van.

Op 3 februari werden deken Nijsens en de pastoor door het kapittel afgevaardigd om de bisschop te gaan verzoeken dat hij hem zonder verder schandaal te veroorzaken zou straffen zoals hij het verdiende als het zou blijken dat hij schuldig was. De bisschop stemde daar op vaderlijke wijze mee in en zei te betrouwen dat hij met zijn vermaningen geen rekening gehouden had waardoor hij verplicht was geweest de weg der gerechtigheid in te slaan wat hij node gedaan had. Hij was bereid hem met alle welwillendheid te bejegenen als hij zich maar wou onderwerpen wat hij tot hiertoe geweigerd had door te appelleren aan de bisschoppelijke curie van Mechelen. Die oordeelde dat de zaak fout geappelleerd was en bijgevolg onontvankelijk en veroordeelde hem tot de kosten zoals blijkt uit het afschrift van het vonnis dd. 25 juni 1687 waarvan de teneur is als volgt:

Alphonsus de Berghes, aartsbisschop van Mechelen, primate van België, Apostolisch Delefaat bij het koninklijk leger en lid van de Raad van State van Zijn katholieke majesteit etc.. In de zaak in beroep voor ons gebracht en hangend tussen E. H. Joannes Carolus Vrints, proost van de collegiale kerk van Sint-Veerle te Gent in beroep tegen de heer officiaal van de kerkelijke rechtbank te Gent enerzijds en het openbaar ministerie van dezelfde rechtbank gedaagde anderzijds. Gezien de processen en procedures in deze zaken zowel in de vorige als in de huidige aanslag, alles wel beschouwd en overlegd, bij eensluitend advies van meerdere rechtsgeleerden, onder aanroeping van de naam van Christus, zeggen, besluiten en verklaren wij door onze huidige definitieve uitspraak dat er goed bevolen werd door het decreet van voornoemde heer rechter, tegen wie onterecht en voortijdig en zonder grond beroep werd aangetekend. Bijgevolg moet voornoemd bevel uitgevoerd worden en moeten alle verdere conclusies van de appellant (diegene die beroep aantekent) onwerkzaam zijn. Wij veroordelen de appellant tot de kosten van deze aanslag onder voorbehoud van onze taxatie. Gedaan te Brussel op 25 juni 1687. En was ondertekend bij mandaat van A. Herman en het zegel van Zijne hoogwaardigheid opgeplakt¹⁵¹.

364. – (f° 156) 5 maart 1686. R. D. Joannes Nijsens deken van onze kerk ontsliep in de Heer om 2 uur in de namiddag tijdens de toediening van de hei-

lige communie door de pastoor die officieerde in de hoedanigheid van 'pastor chori' in de plaats van de proost die verhinderd was. Hij werd de 7e begraven in de oude Sint-Veerlekapel met een dienst gedaan door de pastoor. De 10e juli werd hij opgevolgd door R. D. Ignatius Van der Beke, door het kapittel bij meerderheid van stemmen verkozen na een plechtige mis en de gebruikelijke plechtigheden. In zijn kanunnikdij en prebende werd die laatste opgevolgd door D. Hieronymus Perez de Olmedo, geboren Italiër. Hij ontving de tonsuur op 20 juni 1687 en nam bezit van zijn waardigheid met het gebruikelijke ceremonieel.

Deken Nijssens stierf dus tijdens de toediening van de Laatste Sacramenten die bestaan uit de biecht en absolutie, het viaticum (laatste communie), het Heilig Oliesel (sedert 1614 op deze plaats van de volgorde), om te eindigen met de gebeden der stervenden.

De 'pastor chori' had de geestelijke zorg over de kanunniken en al wie aan het kapittel is verbonden zowel clerici als leken. In die gesloten en kleine groep beperkte zijn activiteit zich hoofdzakelijk tot de bediening van de Laatste Sacramenten en de verzorging van begrafenissen en uitvaarten. Zo was het in het Sint-Baafskapittel en zo zal het ook wel geweest zijn in het Sint-Veerlekapittel¹⁵².

365. – Op passiezondag deden de kinderen hun eerste communie. In onze parochie waren er 60. Dit gebeurde ook in de andere parochiekerken van onze stad wat om diverse en zwaarwichtige redenen beter is dan in de kathedraal.

366. – 1 mei 1686. Onze dismeester Joannes Crombien zorgde ervoor dat vanaf dan iedere dag gedurende de vijf zomermaanden, op zijn kosten om halfvijf 's ochtends een mis gecelebreerd zou worden voor het gemak van de arbeiders en voor wie zich vroeg op weg moest begeven. Dit gebeurde ook het jaar nadien. De intenties voor die missen waren de volgende : op zondag ter ere van de H. Drieuldigheid, op maandag voor de zielen van het vagevuur en vooral voor wijlen zijn echtgenote, op dinsdag voor de H. moeder Anna, op woensdag ter ere van de engelen, op donderdag ter ere van het Allerheiligste, op vrijdag ter ere van de Passie van ons Heer en op zaterdag ter ere van de H. Maagd. Iedere mis was er een van 9 asses met een vergoeding voor de koster. Hij was een groot weldoener van onze kerk op wiens kosten overdag twee en 's nachts één kaars voor het Allerheiligste branden. Dit heeft hij verschillende jaren volgehouden. Op 17 mei van dit jaar liet hij het marmeren tabernakel aan de binnenkant bekleden met zijde afgezoomd met een gouden boord. Een werk van grote waarde.

367. – Op 4 mei 1686 stierf onze parochiaan R. D. Erselius, priester. Hij legateerde aan onze kerk 60 florijn voor het tabernakel van het Allerheiligste.

Hij zorgde er ook voor dat in onze kerk ter lafenis van zijn ziel 100 missen werden gecelebreerd hoewel hij begraven werd bij de paters karmelieten; met de teraardebestelling de 5e en de plechtige uitvaart de 6e mei.

Hij werd 'ghesounncken sonder wtvaert' in de kerk van de geschoeide karmelieten (Vrouwenbroers) de dag na zijn overlijden.. Dit gebeurde met grote plechtigheid, 'gehaald' door de religieuzen, met het beste baarkleed, met 24 flambeeuwen van anderhalve pond, vier stalkaarsen van drie pond en zes kaarsen van een half pond op het altaar, en het koor behangen 'met vier breeden hooghe' (?) van elk drie florijn. Hij komt voor in hun begrafenisregister als Joannes Heersel. De uitvaart moet gebeurd zijn in de Sint-Niklaaskerk, hij hoorde immers tot die parochie, maar werd niet in het begrafenisregister ingeschreven.

Een stalkaars is een grote kaars van verschillende afmetingen die op een kandelaar geplaatst, vooral op het altaar gebruikt wordt bij verschillende kerkelijke plechtigheden zoals lijkdiensten¹⁵³.

368. – (^o 157). Op 24 mei 1686 ontsliep in de Heer in de bloei van zijn jaren en door de zijnen zeer betreurd R. adm. D. Philippus Bockstael pastoor van Sint-Jacobs. Zijn uitvaart werd de 26e gecelebreerd door de R. adm. D. aartspriester. R. D. pastoor van Sint-Martinus hield de lijkrede. Enkele pastoors maar niet allen werden samen met de celebranten op de maaltijd genodigd.

369. – Op 8 juli 1686 werd D. Laurens Sootaert, secretaris van de schepenen van gedele tot kerkmeester verkozen. Ampl. D. raadsheer Van den Meersche en Doorezele bleven in functie om voor gewichtige beslissingen opgeroepen te kunnen worden.

370. – Op 17 juli 1686 werd een aanvang gemaakt met het nazicht van alle inkomsten en uitgaven door de pastoor gedaan vanaf het jaar 1657 tot 15 juni 1687. Dit werk werd verder gezet op 18, 19 en 27 juli door de edele en aanzienlijke heren Ampl. D. F. A. Van der Meersch, koninklijk raadsheer, Laurens Sootaert secretaris van de schepenen van gedele, Lucas de Haese en Jacob Goetgheluck. Het werd hervat op 3, 5, 6, 7 en 9 augustus en op 4 september. Het werd afgesloten op 15 juni 1687 en door de hiervoor genoemde kerkmeesters ondertekend. Het aanhoren en beoordelen van deze rekeningen nam 35 uren in beslag.

371. – Op 15 juli 1686 werd een aanvang gemaakt met de volledige vernieuwing van het dak boven het zuidelijk gedeelte van het schip van de kerk. Het werk was af op de laatste dag van augustus en heeft heel wat aan de kerk gekost.

372. – Heden werd in onze kerk een statie gehouden voor een voorspoedige veldtocht van de christelijke legers tegen de Turk. De kanunnik met weekdienst celebreeerde de conventsmis en de pastoor de lauden. Op 14 juli van het volgende jaar werd hetzelfde gedaan.

*De conventsmis of kapittelmis maken met de getijden deel uit van de dagelijkse koordienst die tot de belangrijkste verplichtingen van een kapittelheer behoren*¹⁵⁴.

373. – Dit jaar spande de Mechelse beeldhouwer Joannes Van der Steen een geding aan tegen de pastoor en de kerkmeesters omwille van het marmeren tabernakel waarvan de constructie niet gebeurd is volgens het model door hem ontworpen en contractueel door beide partijen overeengekomen. En dus werden scheidsrechters in de arm genomen, twee voor iedere partij, en een vijfde aangeduid door de schepenen van de Keure. Ze kwamen op 14 augustus 1686 eensgezind tot het besluit dat het een goed werk was en zo velden de schepenen in september een vonnis tegen de pastoor en de kerkmeesters. In mei van het daaropvolgend jaar bevestigden zij die uitspraak, wat voor de kerk grote kosten meebracht.

*Gery Pick leverde het model op 7 september 1682 en Vander Steen leverde het tabernakel volgens contract van 9 november 1684. Het lijkt echter niet in overeenstemming te zijn met het model*¹⁵⁵. *Nottinghams versie van het geschil bevat te weinig informatie om tot een goed begrip ervan te leiden. Werden bepaalde delen van het tabernakel door andere vaklui gemaakt en zinde dit Vander Steen niet?.*

374. – 2 september 1686. Tot grote vreugde van de gehele christenheid oververden de christelijke legers Buda de koninklijke stad van Hongarije, stapelplaats van de Turken en machtig bolwerk van het Ottomaanse keizerrijk. Het gehele garnizoen werd daarbij over de kling gejaagd.

375. – (f° 158). Op 8 november 1686 ging onze parochiaan Ludovicus Collage bankroet. De schuldenlast bedroeg 600.000 florijn. Dit betekende de ondergang van veel families uit Gent en omstreken. Hij werd door de onderbaljuw dag en nacht in huisarrest gehouden tot de 15e samen met zijn twaalf bedienden. Op die dag werd hij om 9 uur geboeid naar de gevangenis gebracht. Al zijn waardevolle goederen werden verkocht. Zijn schoonzoon advocaat Schauheet (sic) stierf korte tijd nadien en zijn echtgenote, Collage's dochter, verloor haar zinnen van verdriet. Zijn oudste zoon, priester en kanunnik van het kapittel van Sint-Baafs stierf van verdriet en schaamte. Hij werd eervol in de kathedraal begraven; zelfs de bisschop was in de lijkstoet aanwezig. Op 27 mei van het-

zelfde jaar was een andere zoon, Judocus, een student van 18 jaar verdronken in de stroom achter Sint-Martinus in Ekkerghem en aldaar begraven. Zo werd in hem de gekende spreuk bewaarheid : In de hoogte worden zij geheven om in hun val dieper neer te komen.

Zijn oudste zoon Ludovicus, licentiaat in de beide rechten, was kanunnik van Sint-Baafs geworden op 30 juni 1679, maakte zijn testament op 10 december 1686 en stierf het jaar nadien op 9 maart, nauwelijks 29 jaar oud. Een jongere zoon Ferdinandus werd eveneens kanunnik van het Sint-Baafskapittel en was maar 33 jaar oud toen hij stierf op 4 mei 1699¹⁵⁶. Zij werden begraven in de Sint-Baafskathedraal onder dezelfde grafsteen waarop gebeiteld stond : ... sicut in vita sua dilexerunt se et in hac ecclesia simul residerunt ita et post mortem non sunt separati. (Zoals zij tijdens hun leven elkaar zeer genegen waren en samen in dezelfde kerk zetelden zo heeft ook de dood hen niet gescheiden).

376. – Op 2 november stierf vroom in de Heer Dla Maria Billet, g. d. en grote weldoenster van onze kerk. Zij schonk tijdens haar leven enkele honderden pond Vlaams en bij testament 300 florijn voor de decoratie van het hoogaltaar, het nodige om zes houten kandelabers te laten verzilveren, nieuwe kasten te laten maken en andere noodzakelijke ornamenten te bekostigen. Zij legateerde daarenboven een zilveren fiool met edelstenen belegd en een mooie som in goudstukken met een waarde van 400 florijn om een nieuwe monstrans te laten maken. Zij werd de 4e dezer met groot eerbetoon begraven in het graf van haar ouders met 60 flambeeuwen en vier grote kaarsen en een broodbedeling van zes zakken brood. Aan de stedelijke armenkamer legateerde zij haar zes kleine huizen gelegen in de Meere.

377. – Op 6 november 1686 visiteerde bisschop Albertus de Hornes onze parochiekerk. Deken Rans (*van het kapittel*) van de kathedraal en aartspriester Pottelberghe en zijn secretaris vergezelden hem. Hij visiteerde het tabernakel van het Allerheiligste, de doopvont en de sacristie met de ornamenten. Daarna ging hij naar de pastorie waar hij aan de kerkmeesters en de dismeesters de gebruikelijke vragen stelde. Zeer tevreden over zijn bevindingen nam hij afscheid, de hoop uitsprekend dat hij in de andere kerken alles in even goede orde zou vinden.

378. – Op 20 november 1686 werd Adrianus Poelman, primus van Leuven, in onze stad ingehaald, hoewel geboren te Landegem. Hij was een oudleerling van de paters augustijnen alhier. Dit gebeurde met grote luister : hijzelf, de Heer van Landegem, zijn ouders en familie reden in koetsen, de leerlingen van de augustijnen zaten te paard. Vandaar het anagram : FoELIX AdRIanVs PooLMan, sVae VnIVersItatIs gLorIa. (Wat 1686 geeft).

379. – (f° 159) Op 16 januari werden op de korenmarkt drie kerkdieven terechtgesteld die de parochiekerk van Sint-Maarten te Kortrijk op 16 december jl. beroofd hadden van een monstrans met een geconsacreerde hostie, een grote zilveren pyxis met meer dan 300 geconsacreerde hosties, vijf zilveren cibories en een zilveren reliëf. De aanstichter en leider van deze heiligschennende roof was grote Petrus in de volksmond Grand Peer genoemd. Zijn rechter hand, instrument van nog andere heiligschennende daden werd afgehakt en daarna werd hij levend verbrand. De tweede, ene Franciscus, eerder een handlanger van Grand Peer, werd verwurgd nadat eerst zijn rechter hand was afgehakt. Zijn lichaam werd daarna eveneens verbrand. De derde, Grote Joannes, genoemd Grand Jan (sic) die niet wou meedoen maar door Grand Peer was verleid geworden en ook omdat het zijn eerste schurkenstreek was werd alleen maar opgehangen. Hun lijken werden naar het galgenveld op Meulestede afgevoerd. Groot was de ijver van de magistraat in het opsporen van deze booswichten geweest. Dag en nacht waren zij, hun sergeanten en veel burgers in de weer geweest om hen aan te houden. De eerste booswicht had de grote zilveren pyxis met de geconsacreerde hosties in een poel naast de weg gegooid. Na zijn aanhouding werd aldaar alles gevonden en 's nachts naar het paleis van de bisschop overgebracht van waar het naar Kortrijk gebracht werd begeleid door de bisschop van Doornik en talrijke Kortrijkzanen. Met groot ceremonieel werd zij in Sint-Maarten in ontvangst genomen. Zo ontstond de grote devotie tot de hiervoor genoemde poel te Maaltebrugge waar de hosties gelegen hadden. Op die plaats werd ter ere van het Allerheiligste een kapel gebouwd die een grote volkstoeloop kende.

Op 22 februari 1687 werd de echtgenote van de eerste heiligschennener, Grand Peer, terechtgesteld. Zij werd op de korenmarkt opgehangen. Haar lijk werd naar het galgenveld afgevoerd.

'Grand Peer' of Gros Pierre was Pieter Bogaert, 44 jaar oud, zoon van Lauwerijns; 'Grand Jan' was Jan Melijn, 33 jaar oud, geboortig van Edingen de enige niet-Gentenaar van geboorte en 'Franciscus' was François Husdain, 29 jaar oud. In de nacht van 17 op 18 december hadden zij in de Sint-Maartenskerk te Kortrijk ingebroken, het tabernakel opengebroken en er een vergulde zilveren monstrans gestolen benevens drie zilveren cibories, een vierkante zilveren doos (de pyxis van Nottingham) en een zilveren arm 'dienende tot kandelaar' die naast het tabernakel stond. Met hun buit in twee zakken verstopt waren zij diezelfde nacht nog op weg gegaan naar Gent. Hun wegen scheidden te Zulte, alleen Gros Pierre ging verder richting Gent. Te Maaltebrugge had hij één zak (met de pyxis erin) in een poel gegooid, waaruit hij op zijn aanwijzing twee dagen na Kerstdag opgevist werd. Op nieuwjaarsdag 1687 werden de Heilige Vaten door bisschop de Hornes tot aan de grens van zijn diocees gebracht waar hij ze overhandigde aan bisschop de Choiseuil van

Doornik die ze vergezeld van een grote menigte naar Kortrijk terugbracht. Als eerherstel voor die heiligschennis liet abt Maurus Verschuren van de Sint-Pietersabdij als Heer van Overmeersch waartoe Sint-Denijs behoorde op de plaats waar de pyxis teruggevonden werd een kapel bouwen die nog geen jaar na de feiten –op 12 oktober 1687- voltooid was¹⁵⁷.

'Grand Jan' was niet aan zijn proefstuk toe zoals Nottingham beweert, zodat dit geen verklaring kan zijn voor zijn 'milde' executie. Wellicht heeft hij de namen van zijn kompanen verklikt – hij werd het eerst gearresteerd - en daardoor van een zekere clementie kunnen genieten.

380. – Op 6 februari 1687 stierf D. Jacobus Coornaert, Koninklijk Ontvanger en eertijds onze kerkmeester. Zijn plechtige uitvaart werd bijgewoond door drie prelaten, de voorzitter van de Raad van Vlaanderen en een hele schare edellieden.

381. – Op paaszondag 30 maart 1687 werden voor de eerste keer op het hoogaltaar de zes grote kandelaars gebruikt die Da. Maria Billet voor 66 florijn had laten verzilveren. Dit jaar kocht zij ook nog een nieuw zilveren wierookvat met bijhorend sloopje evenals een nieuw kostbaar baarkleed, Pelle, genoemd.

382. – In de maand mei van dit jaar was er een betwisting over het uur waarop de H. Missen uit de fundatie van Dae Maria en Isabella de Beerleer moeten gecelebreerd worden. De celebrant R. D. Zegers beweerde dat volgens het testament van Dla Maria de missen 's winters om 8 uur en volgens Dla Isabella om 6 uur moeten gecelebreerd worden wat aanleiding gaf tot gekibbel met de erfgenamen. Voor het gemak van de kerkgangers besloten de pastoor en de kerkmeesters met goedkeuring van de erfgenamen dat deze missen in de toekomst 's zomers om 6 uur en 's winters om 7 uur zouden gecelebreerd worden en dit in de kapel van Sint-Niklaas met aan het einde van iedere mis de psalm 'De profundis'. De ontvanger van de kerk zou de vergoeding inhouden als het vastgestelde uur niet exact geërbiedigd werd door D. Zigers of een andere celebrant.

383. – (f° 160) 14 juni 1687. Op kosten van de stad werd een aanvang gemaakt met de werken voor het plaveien van de weg die rond het kerkhof loopt zowel aan de kant van de korenmarkt als aan beide zijden van de kerk. Daarvoor werden eerst de putten gevuld en de grond geëffend. Terzelfdertijd werd met een witte (sic) steen een afscheiding (*muur ?*) gemaakt tussen het kerkhof en de profane grond.

384. – 23 juni 1687. Krachtens een ordonnantie van Ill. ac R. D. de bisschop van Gent en met de instemming van al de kapittelheren werd op de vooravond van het feest van Sint-Jan Baptist een aanvang gemaakt met de uitdeling van één stuiver aan al wie in één van de drie goddelijke diensten aanwezig was. Dit gebeurde met het accres en de middelen voortspruitend uit de huizen toebehoorend aan de kerkfabriek van Sint-Veerle. Deze som ten belope van 53 florijn per jaar zou genomen worden uit de portie van telkens twee huizen.

385. – In juli 1687 arriveerde de nieuwe kast bestemd voor de antependia van het hoogaltaar en kreeg haar plaats rechtover de kapel van Sint-Job. Ze werd bekostigd met het geld uit het legaat van Dla. Maria Billet, g. d. zaliger.

386. – Op 14 juli 1687 is D. Alexander Augustinus de Lambert heimelijk uit de stad weggevlucht nadat hij bekend gemaakt had dat zijn geweten bezwaard was met afschuwelijke zonden van heiligschennis doordat hij met een zekere Berta, die hij voor zijn zuster liet doorgaan, vele jaren gecohabiteerd en verschillende kinderen bij haar verwekt had. Het kapittel legde klacht neer tegen hem hoewel hij afwezig was en velde na twee jaar een definitief vonnis dat hem van zijn kanunnikdij vervallen verklaarde. De gouverneur-generaal van België schonk ze aan R. D. Hurly die toen pastoor van de Bijloke was. Hij nam er bezit van op 7 mei 1688 en kwam zijn stricte residentieplicht na op de vooravond van het feest van Sint-Jan Baptist. D. de Lambert kwam terug naar Gent op 19 oktober 1689 en werd krachtens een koninklijke volmacht prompt ingerekend en in de Sint-Pietersabdij opgesloten. Toen hij daar vrijgelaten werd op 23 oktober lieten de kapittelheren hem opsluiten in de gevangenis van het Geestelijk Hof. Na enkele maanden werd hij losgelaten maar uit de stad en haar district verbannen op straffe van levenslange opsluiting. Hij is naar Brussel vertrokken.

387. – Op 27 juli 1687 stierf R. D. Christopherus (sic) Commean, pastoor van Sint-Salvator. Zijn uitvaart celebreeerde R. adm. D. de aartspriester. R. D. Wijts, pastoor van Sint-Michiels hield de lijkrede.

388. – Op verzoek van de pastoor en de kerkmeesters gaf Ill. ac R. D. de bisschop bevel de inkomsten van de vacante kapelanieën van onze kerk ten belope van 72 florijn 's jaars in de toekomst aan te wenden om op iedere zondag en feestdag drie missen te celebreren voor het gemak van het volk. Die som zou aangevuld worden met het jaarlijkse inkomen van 600 florijn die de kapelanieën genieten om missen te celebreren ter lafenis van de zielen van de respectieve stichters.

389. – (° 161) Op 29 september 1687 stierf Da. Isabella Gheerarts, g. d. en weldoenster van onze kerk. Samen met haar zuster Dla. Anna eveneens g. d. fundeerde zij ten eeuwigen dage een plechtig octaaf met muziek en gezang ter ere van Sint-Niklaas, verder 6 missen per week; op maandag en dinsdag ter lafenis van de ziel van R. D. Joannes (*hun broer*) eertijds kanunnik van onze kerk, op woensdag en donderdag voor de zielelafenis van Da. Isabella en op vrijdag en zaterdag voor Da. Anna. Beide zusters zorgden ervoor dat op hun kosten een marmeren afsluiting gemaakt werd aan het tabernakel achter het hoogaltaar gelegen, wat in 1689 gebeurd is. Via een fundatie zorgden zij ook nog voor een jaarlijks inkomen van 18 florijn voor de decoratie van de kapel van Sint-Veerle in onze kerk en een jaarlijkse rente van drie florijn van een goed aan de penning 20 om de marmeren afsluiting schoon te houden. Da. Anna schonk daarenboven een goudstuk voor de nog aan te schaffen nieuwe monstrans en haar zuster een gouden kruis. Allebei werden zij aan de oude monstrans gehangen.

In margine : Deze donatie werd effectief op 19 oktober van dit jaar met de uitwisseling van de nodige bescheiden, de inbezitneming van de goederen en de goedkeuring op 3 november (*door de kerkmeesters* ?). Overeenkomstig daarmee werd dit jaar het octaaf plechtig gevierd. Het jaar nadien nochtans heeft de kerk de kosten daarvan gedragen, de pastoor betaalde de helft van de zak broden en de erfgenamen de andere helft. De muziek kost jaarlijks 32 florijn en 3 stuivers. De muziek kost jaarlijks 32 florijn en 3 stuivers en het klokkengelui (*partieel onleesbaar maar zeker meer dan 1 florijn, 17,5 stuivers*).

390. – Op 5 maart 1688 stierf R. D. Joannes Nijssens, deken van onze collegiale kerk. Hij werd begraven in de kapel van Sint-Veerle en het was R. D. pastoor die officieerde. De kanunniken verkozen in zijn plaats op 10 juli van dit jaar R. D. Ignatius Van der Beke.

391. – Op 29 januari 1688 werd R. D. pastoor gevaarlijk ziek en het was pas op 14 maart dat hij voor het eerst weer de mis kon celebreren.

Maar op 5 maart celebreerde hij de uitvaart van deken Nijssens ? (volgnr. 390).

392. – Op 20 maart 1688 gebeurde een afschuwelijke ramp in de ‘Aula Principis’ vulgo Princenhof. In het midden van de nacht brak brand uit in het huis van een zekere schoolmeesteres, g. d. die 23 kleine meisjes opkweekte. Het vuur verslond ze allen op één na die poogde zich te redden door uit het venster te springen maar kort nadien stierf zij evenals de schoolmeesteres. Ze werden de 23e begraven in drie kisten aan de ingang van het kerkportaal van Sint-Michiels. *Een belangrijker relaas van die brandramp geeft ene Jan Heydryc in een nota in een laat-zeventiende eeuws liederenboek: ... isser in het princenhof verbrandt*

een uys daer men een schoole van meyskens leerde spelle wercken ende sijnder in verbrandt tot neegentiene op den twijnticsten van de maende maerte ende daer is een kreupel meysken uydt venster gesprongen ende is blijven leeven sonder meer, die ick selve met mij heyghen anden hebbe yn drij kysten geleydt hebbe¹⁵⁸.

393. – Op het paasfeest van 18 april 1688 greep de plechtigheid plaats van de broederschap van het Allerheiligste Sacrament, onlangs in onze kerk heropgericht en begiftigd met pauselijke aflaten. Ze bestond uit een plechtige mis en een bidprocessie onder grote volkstoeeloop en devotie. Dit zal verder op die manier gebeuren op de vier voornaamste altaarplechtigheden en op iedere vierde zondag van de maand.

Die vier voornaamste kerkelijke plechtigheden (feesten) zijn : Kerstdag, Pasen, Pinksteren en Hemelvaart.

394. – Op 29 juli 1688 hebben de pastoor en de kerkmeesters met D. N. Van der Burcht een overeenkomst bereikt in het proces waarin zij jarenlang gewikkeld waren voor de schepenen van de keure over het huis en de gronden die zij in bezit genomen hadden krachtens het legaat waardoor Da. Catharina Cecilia Dhondt, zaliger, aan de kerk goederen geschonken had. Dit hield een gunstige beschikking in als genoegdoening voor de berokkende last.

395. – 8 november 1688. In de gewone maandelijkse vergadering van de pastoor en de kerkmeesters werd aan de familie van Gillis Vander Stricht een vrije sepulture toegestaan in de kapel van de lijdende Zaligmaker van Jamblou voor de som van 144 florijn.

396. – Op 21 december 1688 werd Jacobus II, koning van Engeland bijna gevangen genomen door de prins van Oranje zijn schoonzoon die zijn Rijk binnengevallen was en de dag nadien zijn plechtige inkomst deed in Londen met aan zijn rechterhand de prins van Denemarken en aan zijn linker hertog Schoonbergh. Jacobus II was het wiens vader, Karel I, door de Schotten aan het Engels Parlement uitgeleverd werd, in New-Castle in de gevangenis geworpen en tenslotte op 30 januari 1649 in het openbaar te Londen onthoofd.

Jacobus II was koning van Engeland geworden op 6 februari 1685 als opvolger van zijn broer Karel II. Willem III van Oranje was niet alleen zijn schoonzoon door zijn huwelijk met zijn dochter Maria maar ook nog zijn neef. Hij was immers de zoon van Henriette Maria Stuart, zuster van Jacobus II en Karel II.

397. – Op O. L. Vrouw Lichtmis van 2 februari 1689 evenals op Pasen wou D. Balduinus Coelman, kanunnik van onze kerk en van niet zo beste levenswan-

del, de pastoor beletten te prediken zich beroepend op het contract van translatie. Hij vorderde de apparitor en getuigen om ter plaatse vast te stellen als dit toch zou gebeuren. De pastoor liet zich niet intimideren en beklom toch de kansel op die dagen. Dit gebeurde meermaals dit jaar.

398. – (f° 162). Op 14 februari 1689 deed R. D. pastoor afstand van zijn kapelanij van de H. Moeder Anna ten gunste van D. Vincentius de Pottere, kapelaan van onze kerk in een gebaar van verzoening tegenover Da. Guillelmina de Bloijs, g. d., die zich gekrenkt voelde in haar devotie tot de H. Anna, die zij wou promoten en daarin gehinderd werd door de broederschap en de dienstmeid van de kapel. Aldus verzoend bewees zij onze kerk talrijke gunsten zoals de oprichting van een nieuw altaar¹⁵⁹ in de kapel van de Lijdende Zaligmaker van Jamblou, de schenking van 100 florijn voor een nieuwe monstrans en andere nog, iedere dag weer, ten voordele van de kapel van de H. Anna. De pastoor had het genot van deze kapelanij sedert 1666.

Het beeld van de 'Lijdende Zaligmaker Jezus Christus van Gembloux' is een kopie van het miraculeuze beeld van die naam dat in de abdijkerk van de benedictijnen van Gembloux stond. Het zou daar in het begin van de vasten van 1675 door toedoen van kanunnik Nicolaus de Smet gekomen zijn. In 1689 werd de broederschap opgericht en op 9 juli door de paus met volle en andere aflaten begiftigd. De statuten ervan werden op 9 januari 1690 door de bisschop goedgekeurd.

399. – De rekeningen zowel van de kerkfabriek als van de armendis over de jaren 1681 tot 1684 werden dit jaar opgemaakt. De eerste op 28 februari en de andere op 10 mei. De kerk blijkt daarbij schuldig aan ontvanger Jan Baptist Scheerlinck de aanzienlijke som van 1800 florijn salvo justo.

400. – Op 27 april ontsliep in de Heer N. D. de weduwe van de heer van Marikercke. Ze werd begraven bij de Theresianen. Zij legateerde 200 florijn aan de armen van onze parochie om door de pastoor uitgedeeld te worden en 5 zakken brood om bedeed te worden door de dismeesters. Zij werd begraven met 50 flambeeuwen en 4 stalkaarsen, met het gelui van de drie klokken tijdens de processie van de clerus van onze kerk. De helft van de resterende was kreeg de pastoor van Sint-Niklaas, de andere helft ging naar de hoofdkoster van Sint-Pieters.

De naam Theresianen geeft Nottingham vermoedelijk aan de discalsen of ongeschoeide karmelieten omdat Theresia van Avila de stuwende kracht geweest is achter de hervorming van de karmelieten waaruit de strenge observantie – de discalsen – ontstaan is.

401. – 31 juli 1689. Tijdens de bidprocessie van de H. Moeder Anna waren de RR. DD. van het kapittel afwezig onder het belachelijke voorwendsel dat zij de zilveren ampullen niet wilden gebruiken. Die waren toen nochtans al behoorlijk gerepareerd en zij gebruikt die overigens iedere dag. Hun taak werd vervuld door acht theologanten van het seminarie. Het voorval verwekte grote verontwaardiging bij het volk. De pastoor was van dit schandaal de voornaamste aanstichter... (*onleesbaar door royerling met andere inkt*).

402. – Op 29 augustus 1689 namen de pastoor en de kerkmeesters de nieuwe monstrans in ontvangst. Zij werd vervaardigd door de Gentse goudsmid N. Le Noyre en kostte 1439 florijn en 15, 1/2 stuivers zonder de lunula van 18 florijn en haar kristallen beglazing van 3 florijn. Een gedeelte van die som werd door leningen en schenkingen verkregen. De kerkmeesters raadsheer Van den Meersche, D. Laurentius Sootaert, secretaris D. Jacobus Goetgeluck, D. Lucas de Haze en de dismeesters D. Joannes Huijbens en N. Masson leenden ieder aan de kerk voor één jaar en zonder intrest 100 florijn, wat 600 florijn maakt. De pastoor van zijn kant leende 150 florijn en bewerkstelligde de vrijgevigheid van de volgende personen :

- D^a. Maria Billet, g. d. schonk aan goud- en zilverstukken, edelstenen en andere gouden en zilveren voorwerpen 300 florijn.
- D^a. Guilelmina du Bloijs, g. d. 100 florijn.
- Carolus Legillon, pensionaris van Brugge en onze parochiaan aan goudstukken 45 florijn
- D^a. Anna Manilius, g. d. eveneens 45 florijn aan goudstukken.
- D^a. N. Huijbens, begijn, 24 florijn.
- D. Lucas de Haze, kerkmeester, 36 florijn en hij betaalde daarenboven de lunula van 18 florijn.
- D^a. de echtgenote van koopman de Heijne 12 florijn en haar stervende zoon Franciscus evenveel.
- De echtgenote van officarius Bruijnsteen 9 florijn en twee zilveren bloemenvazen.
- D^a. weduwe Bruijlandt 25 florijn en 4 stuivers.
- D^a. weduwe Goethals 7 florijn.
- Petrus Lombaert een ring.
- Een naamloze schenker 9 florijn

Samengeteld maakt dit 623 florijn en 7 stuivers.

De pastoor en de kerkmeesters hadden met meester Le Noijer een contract gesloten op 20 november 1687 en een eerste betaling verricht op 15 december daaropvolgend.

Die monstrans is een stralenmonstrans van verguld zilver met een hoogte van 82,5 cm van de hand van Philips Lenoir¹⁶⁰.

403. – Dla. Anna Joanna Bosmans, g. d. in een proces gewikkeld tegen haar stiefmoeder voor de schepenen van gedele stelde gewillig ter beschikking van de pastoor en de kerkmeesters die aanvaardden en bedankten, hetgeen haar rechtens van de nalatenschap zou toekomen. Achteraf zag zij daar echter van af omdat haar broer, woedend door die donatie, uit radeloosheid onbesuisd tegen de geestelijkheid zou kunnen optreden. Zij beloofde hen niettemin de helft van wat haar zou toekomen, wat zij eveneens aanvaard hebben.

404. – Op 26 september 1689 was er geen kapittelmis in het koor. De pastoor wiens beurt het was om dit te doen had te rechter tijd verwittigd dat hij op dat uur verhinderd was en de deken op de hoogte gebracht van de reden daarvan. De pure kwaadwilligheid van enkele onbeschaamde kapittelheren - met de bedoeling schandaal te verwekken - maakte dat allen veinsden verhinderd te zijn. Zij stemden er ook niet mee in dat de onderpastoor in de plaats van de pastoor zou celebreren.

NOTEN

¹⁴⁵ W. Audenaert, PIBA, o. c., noot 57.

¹⁴⁶ E. A. Hellin, o. c., noot 53, 151 en 222.

¹⁴⁷ Dict. de droit canonique. Parijs 1942, Deel 2, s. v. Chapitre de chanoines, kol. 546.

¹⁴⁸ E. Lamberts & J. Roegiers. De universiteit te Leuven 1425-1985 (2e ed.) Leuven 1986

¹⁴⁹ Privilegia academiae Lovaniensis per summos pontifices et supremos Belgie Principes concessa... Leuven 1728, p. 92-103, aangehaald in J. Roegiers, o. c., noot 7, passim.

¹⁵⁰ RAG. Bisdóm, B/156, f° 128 en vlg.

¹⁵¹ Met dank aan de heer G. Gadeyne, Anzegem, voor de vertaling van dit afschrift.

¹⁵² A. De Winter. Govardus Van Eersel en het bisdom Gent voor en tijdens zijn episcopaat (1772-1778), 1985, 55. Onuitgegeven doctoraal proefschrift.

¹⁵³ Verwijs en Verdam. Middelnederlandsch Woordenboek. 's Gravenhage. 1912.

¹⁵⁴ Dictionnaire de droit canonique, o. c. noot 147, s. v. Chapitre de chanoines, col. 556.

¹⁵⁵ E. Dhaenens o. c., noot 23, 74.

¹⁵⁶ E. A. Hellin, o. c., noot 53, 234 en 386.

¹⁵⁷ E. Delbaere. Sint-Denijs-Westrem in beeld. Dl 6, Maaltebrugge, s. d. (1983).

¹⁵⁸ RUG. Centrale bibliotheek. H. S. 1726, f) 208vo, aangehaald door W. L.

Braeckman. Lied op de brand in een Gentse speldenwerkersschool in 1688 in *Volkskunde in Vlaanderen*. Huldeboek Renaat Van der Linden. s. l., s. d. (1984).

¹⁵⁹ Beschrijving van dit altaar in Dhanens, o. c., noot 23, 69.

¹⁶⁰ Dhanens, o. c., noot 23, 135.

E. OSSIEUR

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE N° 84

Op 15 januari 1898 stelde Ernest Lacquet in de rubriek "Kunstsmeedwerk-Sint-Baafskathedraal - XVIe eeuw" in het Frans een fiche op over

Luchter in smeedijzer

